

Centar za nenasilnu akciju
Bentbaša 31, 71000 Sarajevo, BiH
Tel/Fax: +387/33/440 417
cna.sarajevo@gmx.net
www.soros.org.ba/ cna

CENTAR ZA NENASILNU AKCIJU, SARAJEVO

Tromesečni izveštaj

Decembar 2000 – Februar 2001

Centar za nenasilnu akciju - CNA je projektni ured
Centra za obrazovanje i umrežavanje iz nenasilne akcije -
KURVE Wustrow, u Sarajevu, Bosna i Hercegovina.

Projekat je započet u septembru 1997. Glavni ciljevi su treninzi
iz nenasilne razrade sukoba, umrežavanje i savetodavne
aktivnosti s namerom da se podrže i podstaknu lokalne
trenerske strukture u BiH.

CNA je registrovana NVO u BiH, kao spoljni ogranak KURVE Wustrow.

SADRŽAJ

UVOD	3
APEL ZA MIR I NENASILJE	4
GLAVNE AKTIVNOSTI.....	5
ISTRAŽIVAČKO PUTOVANJE U MAKEDONIJU.....	5
TRENING U ZENICI.....	13
JEDNODNEVNA RADIONICA NA TEMU NENASILNA KOMUNIKACIJA	14
TRENING ZA VASPITAČICE U RODITELJSKOM DOMU «GAZAZ»	14
TRENING ZA “ALTER ART”, TRAVNIK	15
OSNOVNI TRENING IZ NENASILNE RAZRADE KONFLIKTA	15
O EVALUACIJI CNA I SASTANKU SA MARTINOM FISCHER	16
OSTALE AKTIVNOSTI	17
SEMINAR: JAVNO ZAGOVARANJE UZ MOBILIZIRANJE ZAJEDNICE.....	17
MIRAMIDA PARTNERSTVO	18
TRENING ZA TRENERE, CMS ZAGREB.....	19
EVALUACIJA «ABRAHAMOVOG» TRENINGA.....	19
TRENING-SEMINAR “INTEGRACIJA RODA U PREVENCIJI I REŠAVANJU KONFLIKATA I IZGRADNJI MIRA: SLUČAJ BALKANA”	20
BUDUĆE AKTIVNOSTI.....	21
REČI ČLANOVA CNA	22
RIJEČI NOVOG ČLANA CNA - NEDŽAD HORZOVIĆ.....	22

UVOD

Ovoga se tromesečja CNA Timu priključio i Nedžad Horozović, novi volonter iz Zavidovića (BiH).

Deo Tima koji je bio u istraživačkoj misiji u Makedoniji vratio se u Sarajevo gde polako započinje sa pripremama za otvaranje ureda u Beogradu. Bajram i svakojaki novogodišnji praznici oduzeli su jedan deo radnih dana ali i doprineli izgradnji potonje dobre radne atmosfere. U prilog tome ide i činjenica da je jedan od CNA-ovaca dobio ćerku.

Deo vremena upotrebljen je za rad na trogodišnjoj evaluaciji rada CNA iz koje se izrodio veliki broj novih ideja za dalje funkcionisanje. Desetak timskih sastanaka su uobličivši te ideje i sastavivši ih sa ranije prisutnim vizijama razvoja u timu proizveli dalji razvojni put i strategiju rada CNA u ostvarenju njegovih ciljeva misijom zacrtanih.

Trening u Kiseljaku, predviđen za kraj februara i početak marta i prvi susret troje novih volontera sa tehničkom organizacijom treninga i svim poteškoćama koje uz nju idu uneo je tanku crtu nervoze u implementaciju timskog rada.

Veličina ovog izveštaja dovoljno kazuje o broju aktivnosti u kojima su članovi tima učestvovali.

Evidentno je sve teže pribavljanje finansijske podrške od donatora koji se nalaze u BiH zbog smanjenja njihovih budžeta za ovu godinu.

Kriza bosanskohercegovačke vlade i politička previranja na entitetskim i nacionalnim nivoima ostavljaju dubok trag na odnose sa međunarodnom zajednicom. Nesposobnost donošenja zakonskih regulativa u ovakvoj situaciji dovodi do sve većih problema koji se direktno reflektuju na same građane.

Hrvatska se bori za održanje nezavisnog sudstva protiv rastuće doze nezadovoljstva koja u svom backgroundu nosi jako nacionalno obeležje.

Nova vlast u Srbiji suočava se sa mnogobrojnim teritorijalnim i ekonomskim problemima. Međunarodna zajednica svojim pritiscima i uslovljavanjem pomoći izručenjem ratnih zločinaca Hagu samo smanjuje efikasnost ionako usporenih procesa revitalizacije raspadnutih državnih struktura.

Vredi zabeležiti da su ovo najtopliji zimski dani Sarajeva u poslednjih 100 godina.

APEL ZA MIR I NENASILJE

*****

Drage prijateljice / Dragi prijatelji

Vesti koje čujemo poslednjih dana čine nas veoma zabrinutim za razvoj situacije u Republici Makedoniji. Poslednju deceniju imali smo prilike da dosta puta čujemo i doživimo te zloslutne vesti i one u nama izazivaju strah od još jednog rata. I pitamo se: Zar opet? Zar posle toliko godina ratova, stradanja, nasilja, bezumlja na ovim prostorima? Zar opet rat?

Desetogodišnji ratovi na ovim prostorima su nam pokazali da u ratu svi stradaju, rat niko, sem ratnih profitera, ne dobija.

Ovim pismom želimo da izrazimo naš

APEL PROTIV NASILJA I RATA ZA MIR I NENASILJE

Apelujemo na sve ljude da dignu svoj glas protiv još jednog rata koji preti.

Građanke i građani Makedonije, pogledajte šta se dešavalo i dešava u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Kosovu i ne dozvolite da se to i vama dogodi. Ne dozvolite da vas obuzme mržnja prema vašim sugrađanima/sugrađankama. Ne dozvolite da uzmete oružje u ruke. Ne dozvolite da vas obuzme osećaj da su "svi oni isti", jer nisu, nemojte to zaboraviti. Ne dozvolite da zažmurite i ne gledate šta se dešava. Skupite hrabrosti i dignite glas protiv rata, nemojte ćutati, jer ćutanje može da se shvati kao odobravanje. Ne delite se na "nas" i "njih", jer to je upravo ono što ratna mašinerija očekuje od vas.

Odlučite se za mir i nenasilje i dignite svoj glas i dignite svoj glas protiv svih vrsta nasilja, vas ima najviše. Nas je i bilo najviše u Bosni i Hercegovini, Hrvatskoj, Srbiji, Kosovu ali smo bili tihi, zaglušeni nasiljem koje nas je nadglasalo.

Ne dozvolite da se to i vama dogodi!

Dajte znak vašim sugrađankama/sugrađanima koji su na "drugoj strani" da želite mir i verujte da među njima ima dosta onih koji to isto žele. Samo zajedno možete obezbediti trajan mir i konstruktivnu saradnju.

Ukoliko u mestu u kome živite ne osećate tenziju koju nasilje sa sobom nosi ili ne čujete pucnjavu, nemojte okretati glavu i misliti kako je to daleko. Apelujte na sve strane u sukobu da zaustave nasilje. Vaše ljudsko pravo je pravo na život u miru. Zahtevajte ga! Zahtevajte sva svoja ljudska prava i ostvarite ih.

Imajte na umu da put nasilja ne može biti legitiman put ostvarivanja političkih ciljeva i građanskih prava. Budite hrabri, odlučite se za razgovor i saradnju, za put nenasilja. Razumemo da je za put nenasilja potrebno mnogo više hrabrosti, snage i volje, ali вреди pokušati i izgraditi stabilne i obostrano korisne odnose. Vredi se odlučiti za mir.

*Apelujemo na sve vojne obaveznike da se odupru vojnoj i paravojnoj mobilizaciji.
Apelujemo na sve ljude, a naročito vlade svih zemalja sveta da pruže utočište i podrže
prigovarače savesti, dezertere i drugo izbeglo stanovništvo.*

Saosećamo sa dosadašnjim žrtvama nasilja i njima bliskim.

Solidarno

Centar za nenasilnu akciju - Sarajevo/Beograd

*Adnan Hasanbegovic
Iva Zenzerovic
Ivana Franovic
Milan Colic
Nedžad Horozovic
Nenad Vukosavljevic*

*****

GLAVNE AKTIVNOSTI

Istraživačko putovanje u Makedoniju novembar-decembar 2000.

Uvod

Istraživačko putovanje u Makedoniju, u periodu novembar-decembar 2000., obavili su Ivana Franović i Nenad Vukosavljević iz Centra za nenasilnu akciju, Sarajevo.

Ciljevi istraživačkog putovanja bili su:

- Analiza političke situacije u toj zemlji
- Istraživanje potreba grupa koje su aktivne u oblasti izgradnje mira, transformacije konflikata i međuetničkih odnosa
- Ispitivanje mogućnosti da se intenzivira trenerski rad u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija otvaranjem dodatnog ureda CNA u Makedoniji.

Politička situacija u susjednoj Srbiji drastično se promenila u periodu od planiranja do ostvarivanja istraživačkog puta u Makedoniju. Novouspostavljeni prostor za delovanje

unutar Srbije/Jugoslavije omogućava aktivnosti u oblasti izgradnje mira i razvoja civilnog društva koje su do nedavno bile nezamislive.

Politička situacija u Makedoniji **Međuetnički odnosi, demokratija, ljudska prava**

Politička situacija u Makedoniji, na Kosovu i u Srbiji bila je tema svih razgovora, koje smo imali tokom poseta raznim organizacijama i u drugim kontaktima. Pogledi na trenutne okolnosti i pravac u kome se kreće sadašnja vlada Makedonije veoma se razlikuju, mada se mogu definisati dva glavna, međusobno suprotstavljena stava. Pojednostavljeno, može se reći da postoji makedonska i albanska percepcija uzroka poremećenih međuetničkih odnosa, što je nepobitna činjenica. Oba gledišta vide suprotnu stranu kao jedino odgovornu i krivu za trenutnu situaciju. Između toga, postoji nekolicina ljudi koji su analizirali situaciju i prepoznali svoju odgovornost da deluju u pravcu razumevanja i uspostavljanja komunikacije između obe strane.

Makedonija je podeljena zemlja: zapadni deo zemlje ka granici sa Kosovom i Albanijom je naseljen uglavnom Albancima, u ostalom delu zemlje većinu predstavljaju etnički Makedonci. Pored ove dve veće etničke grupe, u Makedoniji žive i druge: Turci, Muslimani slovenskog porekla, Srbi, Romi, Goranci, Bugar i Vlasi. Može se generalno reći da ove nacionalne manjine dele gledište makedonske "strane" U glavnom gradu Skoplju, postoji veliko prisustvo albanske manjine koja već čini četvrtinu ukupne populacije. Regionalni centar Albanaca u Makedoniji je Tetovo, koje se nalazi zapadno od Skoplja. Albanci čine dve trećine stanovnika Tetova. Univerzitet u Tetovu pruža visoko obrazovanje na albanskom jeziku, ali ima nejasan pravni status, pošto ga ne finansira vlada, a diplome stečene na ovom univerzitetu se ne priznaju. CNA je, na ovom istraživačkom putovanju, posebnu pažnju obratio na oblasti u kojima je stanovništvo etnički izmešano i koje, dakle, predstalljaju fokus etničkih tenzija. To su gradovi: Skoplje, Tetovo, Gostivar i Debar.

Ukupan broj stanovnika albanskog porekla u Makedoniji, nepoznat je i predstavlja kontraverzu. Dok zvanični podaci tvrde da albanske populacije ima 25%, nezvanične procene su 30-35%. Makedonija ima ukupno oko dva miliona stanovnika. Popis bi trebalo da se obavi 2001. godine. Razlika između zvaničnih i nezvaničnih podataka može se objasniti izraženim problemom apatrida (nemanja državljanstva). Posle raspada bivše Jugoslavije, čija je jedna od republička članica bila Makedonija, makedonske vlasti su uskratile pravo na državljanstvo i makedonska dokumenta mnogim ljudima. Uskraćivanjem državljanstva bili su pogođeni prvenstveno Albanci koji žive u Makedoniji, i to oni koji nisu bili obuhvaćeni popisom iz 1991. ili oni rođeni na Kosovu ili u drugim delovima bivše Jugoslavije, bez obzira što su živeli u Makedoniji decenijama. Ovim je, kako tvrde albanski izvori, pogođeno oko 120.000 ljudi. Kao posledica ovoga, oni nemaju prava da: glasaju, imaju socijalno osiguranje i makedonska dokumenta (obično imaju samo putnu ispravu za lica bez državljanstva) i samim tim nemaju prava da učestvuju u političkom životu društva. Njihovi zahtevi za državljanstvo odbijani su bez objašnjenja, sa beleškom da policija ima diskreciono pravo policije da

(ne) otkrije svoje razloge. U mnogim slučajevima, jedan član porodice nema državljanstvo, dok ostali imaju. Deca osoba bez državljanstva rođena u Makedoniji takođe ostaju bez državljanstva. Ovako stroga diskriminacija verovatno ima za cilj umanjivanje političkog uticaja Albanaca koji žive u Makedoniji, mada tako stvara plodno tle za politički ekstremizam.

Politički pokret Albanaca u Makedoniji organizovan je u dve političke partije, Demokratsku partiju Albanaca (DPA), koja je članica vladajuće koalicije, i Partiju demokratskog progresa (PDP) koja je bila članica bivše vlade. Glavni cilj obe partije je priznavanje ustavnih prava Albanaca u Makedoniji. Priznavanje albanskog kao službenog jezika, državno finansiranje Univerziteta u Tetovu, usklađivanje procentualnog učešća Albanaca u državnim službama u odnosu na njihovu ukupnu procentualnu zastupljenost, su samo pojedinačni koraci u cilju ustavnog priznavanja Albanaca u Makedoniji.

Procent Albanaca stalno raste zbog visoke stope nataliteta. Ovo se može objasniti nedovoljnim obrazovanjem i postojanjem tradicionalno jake patrijarhalno strukturisane porodice. Visok natalitet povezan je sa siromaštvom, niskim ekonomskim rastom, visokom nezaposlenošću i najzad, nedostatkom motivacije roditelja da finansiraju školovanje svoje dece. Obrazovni trend iz osamdesetih, krenuo je obrnutim tokom u devedesetim, jer su visoko obrazovani ljudi ostajali nezaposleni i prema tome nemotivisani da školuju svoju decu.

U etnički mešovitim sredinama, na primer u Tetovu, jedno pored drugog, egzistiraju dva paralelna društva. Ulice su jasno podeljene na albanske i makedonske. Izgleda da postoji pravilo da se, posebno uveče, ne ulazi u prostore "drugih". To ide dotle da ljudi odbijaju čak i da uđu u kafić ili restoran onih "drugih". Predavanja u školama podeljena su na albanska i makedonska, po smenama, tako da ni predavači ni učenici, koji koriste iste školske prostorije a uče svako na svom maternjem jeziku, ne dolaze u međusobni dodir. Dolazi do redovnih eskalacija nasilja, kao na primer 28. novembra 2000., na Dan albanske zastave, kada su albanski učenici skinuli makedonsku zastavu sa školske zgrade i postavili albansku. Nakon toga, makedonski učenici su bojkotovali predavanja i organizovali demonstracije, pa je opasan sukob između đaka jedva održan pod kontrolom, uz policijske kordone.

Zemljom vladaju mržnja i nepoverenje. Situacija je slična onoj na Kosovu, početkom devedesetih, između kosovskih Srba i Albanaca. Treba napomenuti da se situacija na Kosovu prati sa velikim interesovanjem. Dok Albanci iz Makedonije osećaju solidarnost sa kosovskim Albancima, mnogi Makedonci se plaše da se na Makedoniju može primeniti sličan scenario, da se odvoji zapadna Makedonija i pripoji Velikoj Albaniji.

Sadašnja vladajuća koalicija sastavljena je od ekstremno nacionalističke VMRO-DPMNE i njihovog albanskog ekstremno nacionalističkog pandana, DPA. Ovakva konstelacija snaga podseća na koaliciju Bošnjaka, Hrvata i Srba - nacionalista iz Bosne i Hercegovine, koje su vladale zemljom uoči rata i najzad ga i započele. Mnogi izveštaji medija govore o korupcionaškim aferama vlasti, ukazujući na kriminalne radnje oko dogovora o švercu cigareta, droge i oružja. Za ovo još nisu podneti jasni dokazi.

Samo pre nekoliko godina, na mitinzima VMRO mogle su se videti parole „Albanci u gasne komore!“, dok se DPA poigravala idejama o Velikoj Albaniji. Zato je neverovatno da koalicija ove dve partije naizgled odlično funkcioniše već dve godine. Većina Albanaca u Makedoniji uglavnom je zadovoljna onim što je vlada do sada postigla, pošto su učinjeni neki koraci na izjednačavanju statusa Albanaca sa Makedoncima. S druge strane, većina Makedonaca uplašena je ovakvim razvojem događaja. Spora ali izvesna promena etničke ravnoteže, u Makedoniji, veoma plaši makedonsko stanovništvo. Mogu se čuti izjave kao npr: „Oni će nam uzeti sve. Oni će ovde postati većina i učiniti našu zemlju delom Velike Albanije“.

Neki od naših partnera u razgovorima bili su mišljenja da je demokratski razvoj imao obrnut smer od dolaska nove vlade. Na lokalnim izborima 2000. bilo je različitih nepravilnosti, koje su ukazivale na pokušaje izborne krađe. Veliki poraz vladajuće partije VMRO u prvom krugu lokalnih izbora, je na čudesan način preokrenut u drugom krugu (na izborima u Skoplju, oko 100.000 glasova za opoziciju nije sabrano u drugom krugu). Nezavisni posmatrači izbora javljali su o raznim fizičkim napadima, lažnim ličnim dokumentima i sličnim stvarima.

Bilo je tvrdnji, iz svih delova Makedonije, o korupciji vladajuće partije i zloupotrebi vlasti u korist pojedinih političkih partija. Govori se da je to obratan trend političkog razvoja i da predstavlja goruće pitanje. Mada je prethodna vlada izgubila izbore zbog svoje velike umešanosti u korupcionaške afere, sada se, u poređenju sa VMRO opisuje kao manje korumpirana. U Gostivaru, koji je 95% naseljen Albancima, aktivista jedne NVO tvrdio je da je posebno zapadna Makedonija, sada pošto je pao Miloševićev režim, poslednji bastion diktature na Balkanu.

Sve veće partije na političkoj sceni su bile, ili su trenutno, u vladi, pa su samim tim sve upletene u korupciju. Ne postoji prepoznatljiva alternativa nacionalističkom kursu obeju strana. Opozicione partije takođe koriste nacionalističku retoriku, što izgleda da je sigurno sredstvo u borbi za vlast.

Neki potezi vlasti naišli su na odobravanje Albanske populacije, jer su viđeni kao koraci u pravcu priznavanja njihovih jednakih prava. Ova politika je nedovoljno predstavljena i objašnjena u javnosti, tako da je makedonski deo stanovništva malo prihvata i razume. Osim toga, među Makedoncima raste strah. Umesto da se vodi javna rasprava i traži podrška od građana, kao i njihove inicijative, odluke se donose i sprovode unutar malog vladajućeg kruga, u nadi da će se glorifikujući tonovi sa državne TV ubediti javnost u njihov uspeh. Nedostatak demokratske i kulture dijaloga pretilo da preokrene korake koji bi mogli doprineti stabilizaciji, u glavne neuspehe u budućnosti, moguće je na sledećim opštim izborima.

Postojeće inicijative u oblasti:

Mir, transformacija konflikata, međuetnička komunikacija i regionalna saradnja

Postoji svega nekoliko organizacija i inicijativa koje okupljaju albanske i makedonske aktiviste. Etnički podeljena, NVO scena izgleda da je fokusirana na različito definisane ciljeve. Dakle, većina makedonskih organizacija koje se bave

nekakvim međuetničkim radom, svoje ciljeve opisuju kao „edukaciju lojalnih građana“. Pod ovim terminom podrazumeva se asimilacija, i jedva da je ostavljen ikakav prostor za udružene napore u stvaranju zajedničke budućnosti. S druge strane, albanske organizacije, uglavnom su usredsređene na zagovaranje svojih sopstvenih prava, koja su zaista u mnogome neostvarena. Skoro da ne postoji solidarnost preko granica etničkih grupa. Makedonci dele osećanje straha i diskriminacije, u oblastima u kojima su u manjini. Mali broj ljudi poseduje svest o tome da društvo u kome žive dele sa drugima, i da imaju odgovornost da kroz dijalog unapređuju proces transformacije društva.

Izvesno je da su u tom okruženju prisutne prepreke inicijativama koje žele angažovanje u otvorenom međuetničkom dijalogu, što dovodi do pritisaka i stvaranja strah. Pored toga, NVO se obično plaše lokalnih vlasti, jer mogu upotrebiti sredstva koja su im na raspolaganju da deluju protiv grupa koje se usude da ih kritikuju, ili da se bore za suprotne političke ciljeve. Na pitanje o pravnoj regulativi koja se odnosi na rad NVO, mnogi od partnera u razgovorima, rekli su nam da tu nema problema. Dok smo bili u poseti, koliko znamo, jedinjoj organizaciji iz Tetova čije je osoblje dvo nacionalno, i koja se bavi međuetničkim radom sa decom, pitali smo našeg domaćina da li bi oni nekako mogli intervenisati u tekućim sukobima između srednjoškolaca. On je odgovorio da se ne usuđuju da urade tako nešto jer bi odmah osetili moć lokalnih vlasti kroz intenzivnu finansijsku kontrolu a i na druge načine. Slično bosanskim zakonima koji se odnose na NVO, i makedonski su takođe puni birokratskih ograničenja, koja primoravaju NVO da se bave “kreativnim” knjigovodstvom da bi ispunili zakonske uslove. Praksa je poznata vlastima i toleriše se sve dotle dok nekome ne treba zapretiti.

Postoje neke inicijative u kojima je fokus na međuetničkim skupovima mladih i dece, kojima se predviđa da ti skupovi imaju uglavnom rekreativne i obrazovne sadržaje. Ovi skupovi se održavaju na makedonskom jeziku, koji govore skoro svi Albanci, dok jedva da ima Makedonaca koji razumeju ili govore albanski jezik. Ove aktivnosti su veoma dragocene, i nude jedinstvenu priliku za upoznavanje i komunikaciju ljudi različitog etničkog porekla.

U oblasti transformacije konflikata, naišli smo samo na jednu grupu, Ethnic Conflict Resolution Project - ECRP, iz Skoplja, koji drži treninge iz transformacije konflikata. Grupa okuplja i Makedonce i Albance, koji rade kao treneri sa etnički mešovitim grupama mladih (srednjoškolaca). U ovom slučaju, aktivnosti idu dalje od skupova i obrazovanja učesnika iz nenasilne komunikacije, razrade sukoba, bavljenja predrasudama i razlikama itd. Ipak, grupa ima veoma ograničene kapacitete - samo 4 trenera. CNA je ovu grupu povezao sa našim učesnicima Treninga za trenere i pored toga dogovorili smo se o uslovima buduće saradnje. Saradnja bi trebalo da obuhvati i prisustvo osoblja ECRP i bivših učesnika našim trenerskim kursevima i posete trenera ECRP-a kao gostujućih trenera na događanjima koja organizuje CNA.

Izgleda da je poseban problem orijentacija NVO na konkretne projekte. To znači da samo mali broj NVO ima jasno određenu misiju i strategiju. Većina ih pravi predloge projekata u trenutku kad donatori objave oglase u kojima traže partnere za pojedine oblasti. Tako donatori definišu strategiju razvoja civilnog društva i prioritete rada umesto da to budu autentične inicijative lokalnih aktivista. Kao rezultat ovakve prakse, mnoge grupe nastale su zbog finansijskih interesa i bez motivacije aktivista. Povremena praksa vezivanja NVO za političke partije za čiju se politiku zalažu, daje još mračniju sliku.

Uglavnom ne postoje lokalne inicijative koje svoj rad koncentrišu na širi region, izvan Makedonije. Gorući problemi unutar same Makedonije verovatno doprinose ovakvoj orijentaciji. Uprkos tome što su neki od naših partnera u razgovorima izrazili zanimanje za zajedničke aktivnosti u regionu i koristi preko-granične razmene iskustava.

Zaključci

Izgradnja kapaciteta

Postojeći kapaciteti u Makedoniji su nedovoljni. Neke od inicijativa koje su finansirane u proteklih godinu-dve imaju potencijal za razvijanje kapaciteta. Svejedno, ovim grupama prvo je potreban trening kao i strukturna podrška njima samima.

Obrazovanje multiplikatora zaslužuje posebnu pažnju.

Uprkos nedostatku svesti o potrebi za regionalnim i radom preko granica, procenjujemo da je važno za makedonske učesnike da budu uključeni u aktivnosti u regionu.

Makedonija kao mesto susreta

Makedonija može da bude neutralno mesto susreta za ljude sa Kosova i iz Srbije. Skupovi i trenerski rad na transformaciji konflikata može se koncentrisati na ove tri zemlje/regiona uključujući i manjine. Razmena može dati dodatni kvalitet i smanjiti moguću konfrontaciju na etničkoj osnovi između Albanaca s jedne strane i Srba i Makedonaca s druge strane, kroz uključivanje učesnika iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i Crne Gore. Slične linije sukoba, ali njihovo delimično različito izražavanje i faze razvoja nude bogatu podlogu za neophodna konstruktivna sučeljavanja i transformaciju konflikata.

Kontakti sa organizacijama koje okupljaju etničke Albance iz Makedonije pružaju lakši pristup albanskim organizacijama na Kosovu. Ovi kontakti su uspostavljeni tokom istraživačkog puta tako da postoji preduslov za unapređenje kontakata sa Kosovom. Zbog mnogih predrasuda i nedavnih užasnih događaja u regionu, za Srbe je posebno teško da stupe u kontakt sa Albancima, i obrnuto. Ozbiljne okolnosti što se tiče bezbednosti na Kosovu, čine veoma opasnim putovanje po Kosovu, za sve čiji je maternji jezik srpsko-hrvatsko-bosanski.

Jezička barijera

Oni čiji je maternji jezik srpsko-hrvatsko-bosanski razumeju makedonski jezik, i obrnuto. Radionice koje je CNA držao u Skoplju i Tetovu ovo potvrđuju, mada su se ponekad javljale jezičke poteškoće. Posebno je mladim Albancima ponekad bio potreban prevod, pošto nikad nisu učili srpsko-hrvatsko-bosanski jezik u školi, što je ranije bio slučaj.

Potreba za treninzima

Potreba za međuetničkim radom u Makedoniji je veoma velika. CNA smatra da su treninzi iz nenasilne transformacije konflikata sa temama: nenasilna i interkulturalna komunikacija, timski rad, bavljenje razlikama, nacionalni identitet, predrasudama, rod, potrebni da bi se inicirao i unapredio proces komunikacije na različitim nivoima unutar makedonskog društva.

Prema našim sazanjima, u Makedoniji ne postoji Trening za trenere iz nenasilne transformacije konflikata. Neki aktivisti pohađali su obrazovne kurseve u inostranstvu, prvenstveno u USA i Skandinaviji. Kritika ovih kurseva odnosi se uglavnom na neprilagođenost nastavnog programa i neprimenljivost u uslovima koji postoje u lokalnim sredinama.

Postoji samo nekoliko brošura na makedonskom i albanskom jeziku, koje se mogu uzeti kao literatura iz razrade konflikata. CNA se susreo sa velikom potražnjom za našim trenerskim Priručnikom „Nenasilje?“, pošto ne postoji uporediva literatura ni na jednom od ova dva jezika.

Jačanje kapaciteta NVO preko menadžmenta NVO takođe zaslužuje pažnju, pošto postoje neke međunarodne agencije i grupe koje se koncentrišu na ovo područje. Neke lokalne grupe već nude treninge iz NVO menadžmenta i rade na umrežavanju i razmeni informacija.

Preporuka strategije

Grupa koja deluje u Makedoniji ima različite mogućnosti da doprinese izgradnji mira. Ipak, s obzirom na javno prihvatanje, postoje neke mogućnosti koje se posebno preporučuju. To mogu biti inicijative koje okupljaju:

- Makedonce i Albance, sa ili bez dodatnih aktivista drugog etničkog porekla, koji za fokus svog rada imaju transformaciju konflikata
- Samo Makedonce, koji će raditi sa Makedoncima na pitanjima: umanjivanja predrasuda, tako stvarajući uslove za dalji međuetnički rad
- Samo Albance, koji će raditi s Albancima na pitanjima: umanjivanja predrasuda, tako stvarajući uslove za dalji međuetnički rad

Potencijalni CNA ured u Skoplju nužno bi trebalo da okuplja trenere iz Makedonije iz obe najveće etničke grupe, pored dvoje aktivista iz CNA Sarajevo (srpskog i srpsko-crnogorskog porekla) – koji bi pomogli da se uspostavi ured. Po onome što znamo, postoji svega nekoliko makedonskih trenera koji bi se mogli angažovani i ni jedan albanski. Doprinos obrazovanju trenera i izgradnji kapaciteta može se, takođe dati i delovanjem spolja, izvan Makedonije.

Definicija ciljeva trebalo bi prvenstveno da obuhvati obrazovanje trenera albanskog i makedonskog porekla. Nedostatak kapaciteta prisutan je na Kosovu i u Srbiji, gde postoje slični problemi i konflikti. Usredsređenost na regionalni rad zahteva prekograničnu saradnju koja može, prema iskustvima CNA Sarajevo, da bude uspešno ostvarena kad inicijative preduzimaju školovani aktivisti različitog etničkog porekla.

Barijere u komunikaciji i predrasude mogu se lakše premostiti u takvim okolnostima. Visok prioritet CNA bi trebalo da podrži lokalnim inicijativama kojima se želi raditi na poboljšanju međuetničkih odnosa u Makedoniji, Kosovu i Srbiji.

Političke promene u Srbiji otvorile su sasvim novi prostor za akciju. Dvoje aktivista iz CNA Sarajevo, koji treba da nastave i intenziviraju rad u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija, mogu da urade sledeće:

- Razvoju trenerski rada u regionu u trouglu Srbija-Kosovo-Makedonija, a time i odgovore na brojne zahteve za treninzima iz Srbije i Makedonije.
- Deluju kao lokalna inicijativa u samoj Srbiji, doprinoseći razvoju kulture dijaloga, demilitarizaciji, komunikaciji sa susednim regionima i zajedničkom iniciranju procesa pomirenja kroz suočavanje sa bliskom, nasiljem ispunjenom, prošlošću.

Otvaranje ureda u Beogradu/Srbiji kao autentične lokalne inicijative, koja će okupljati aktiviste iz Srbije (trenutno u CNA Sarajevo), uključujući nove aktiviste ne-srpskog porekla (što je korisno s obzirom na prihvatanje od strane javnosti), predstavlja mogući odgovor na trenutnu situaciju. Donedavno nezamisliva, ova mogućnost se pojavila posle revolucije u Srbiji.

Glavni cilj Beogradskog centra treba da bude unapređenje trenerskog rada iz nenasilne transformacije konflikata u regionu Balkana. Trenzi bi trebalo da se, u ovoj fazi, održavaju u Makedoniji ili Crnoj Gori, sa učesnicima iz Srbije, Kosova, Makedonije, Crne Gore, Bosne i Hercegovine i Hrvatske. Kontakte iz Makedonije trebalo bi iskoristiti za razvijanje mreže kontakata na Kosovu da bi se doprlo do aktivista kojima je ovakav trening potreban.

Dodatna dimenzija Centra u Beogradu treba da bude javno delovanje, praktikovanje i zagovaranje kulture dijaloga i prevazilaženje kulture nasilja u samoj Srbiji. Budući politički dogovori i rešenja pitanja statusa Kosova, razjašnjavanje pitanja statusa manjina, demilitarizacija, biće mogući jedino ako su široko prihvaćeni od građana. Ovakvo prihvatanje od strane stanovništva može se ostvariti samo javnim radom na više nivoa i kroz proces otvaranja tabu tema. To su preduslovi za održiv mir i demokratski razvoj.

CNA Beograd može da da snažan doprinos izgradnji kapaciteta, školovanjem trenera sa područja Makedonije-Kosova-Srbije. Kontakti i poznavanje situacije prikupljeni tokom istraživačkog puta po Makedoniji potrebni su preduslovi za efikasan izbor partnerskih organizacija kao i ciljani razvoj ljudskih resursa u tim oblastima. Sakupljeno znanje nam je već bilo od koristi u radu Sarajevskog ureda CNA.

Da bi se obezbedio efikasan regionalni rad, preporučuje se istraživačko putovanje u Srbiju. Istraživačko putovanje na Kosovo, takođe se preporučuje, kada to situacija što se tiče sigurnosti kretanja ne-Albanaca dozvoli.

Trening u Zenici

Zenica, 16.-19. 12. 2000. god.

U Zenici je od 16.-19. 2000. god. održan četvorodnevni trening u organizaciji UMCOR-a u okviru projekta "Podrška omladinskim centrima u BiH". Projekat obuhvata pet treninga u omladinskim centrima na teritoriji BiH (Gornji Vakuf - Uskoplje, Sarajevo, Zenica, Travnik i Mostar) sa grupama koje se u okviru tih centara formiraju. Implementacija projekta podrazumeva da se, posle četvorodnevnih treninga i održavanja nekoliko radnih sastanaka formiranoj grupi ponudi grant od 8000 DEM za projekat koji nastaje kao produkt analize njihovih potreba i aktivnosti kojima žele da se bave. Finasijer projekta je UMCOR.

Sam trening sastoji se iz dva dela. Prvi deo (tri dana) sastoji se iz radionica sa temama: Nenasilna komunikacija, Nenasilna razrada konflikata, Različitosti, poštivanje različitosti i Liderstvo. Jedan od osnovnih ciljeva tog dela treninga je formiranje grupe i ostvarivanje dobre komunikacije u grupi koja ce imati zadatak da posle drugog (jednodnevnog) dela treninga na kome se rade teme: strateško planiranje, i pisanje projekata, napravi projekat koji će UMCOR finansirati.

Centar za nenasilnu akciju je dobio ponudu od UMCORA da radi prvi deo treninga ili da preporuči neke od svojih saradnika. Pošto CNA, zbog svog godišnjeg plana aktivnosti, nije mogao prihvatiti ponudu, preporučio je neke svoje spoljne saradnike. Nekoliko učesnika treninga za trenere učestvovalo je u dosadašnjim radionicama.

Trening u Zenici je treći u nizu od pet projektom predviđenih.

Trenerski tim činili su jedan učesnik prvog Treninga za Trenere CNA i dva učesnika drugog Treninga za Trenere CNA od kojih dvojica rade kao volonteri CNA a treći kao spoljni saradnik.

Učesnici su se u završnoj usmenoj evaluaciji trećeg dana osvrnuli na svoj rad, učešće u grupi, rad tima i celokupni trening iz koje se može zaključiti da im se ovakav način rada jako dopada i da su zadovoljni prostorom koji im je pružen da iskažu svoje stavove. Dopalo im se kako je proces facilitiran od strane trenera. Posebno je interesantan podatak da se niko iz grupe do sada nije sretao sa radioničarskim pristupom i da je većina očekivala da će to biti "neka predavanja koja liče na školu". Većina učesnika se međusobno nije poznavala ili nije učestvovala u zajedničkim aktivnostima do ovog treninga. Tokom ova tri dana pojavio se dobar osećaj grupe i grupnog rada a često su se mogle čuti izjave o tome kako ne bi voleli da se njihova saradnja završi posle ovog treninga.

Bitne poteškoće sa kojima se susreo trenerski tim bile su: polna neizbalansiranost tima (tri muškarca u timu), prvi zajednički rad jednog od trenera sa ostalom dvojicom kao i veoma kratko vreme za uvođenje trećeg trenera u tim.

Jednodnevna radionica na temu nenasilna komunikacija
u organizaciji asocijacije mladih „Luna“ Rudo.
(Rudo, BiH, 28.12.2000.god.)

Na poziv i u organizaciji nevladine organizacije „Luna“ u Rudom jedan član CNA tima zajedno sa saradnikom iz Zavidovica, budućim članom CNA je pripremio i vodio radionicu na temu nenasilna komunikacija.

„Luna“ iz Rudog je nevladina, neprofitabilna i nepoliticka organizacija koja se uglavnom bavi razvojem civilnog drustva na podrucju Istocne Bosne. Svojim aktivnostima nastoje poboljsati uslove zivota gradjana sa ovog podrucja kroz promociju, stvaranje uslova za povecanje broja zaposlenih i kroz podrsku nevladinom sektoru. Osnovne aktivnosti kojima se bave su: organizovanje seminara, kurseva stranih jezika, koncerata, sportskih turnira itd. Najveci broj aktivnosti „Lune“ usmjeren je ka radu sa mladim ljudima i svojim djelovanjem nastoje osnaziti ih za aktivnije ucesce u zajednici.

Radionici je prisustvovalo 10-14 ucesnika/ca dobi od 20-45 god. uglavnom zaposlenih u „Luni“. Kao osnovni cilj radionice bilo je predvideno upoznavanje ucesnika/ucesnica sa osnovnim vjestinama nenasilne komunikacije. Ucesnici/ce su izrazili zadovoljstvo radionicarskim pristupom obradi teme, kao i nacinom na koji je radionica vodjena od strane trenera.

Treneri su grupu ocjenili kao izuzetno aktivnu i u njoj su mogli da prepoznaju potencijale za bazicne treninge i treninge za trenere koje organizuje CNA. Tokom trenerske evaluacije je uoceno da zbog nedostatka vremena kojeg su imali na raspolaganju, priprema radionice nije bila dovoljno studiozna ali se to nije bitnije odrazilo na sam tok radionice.

Na kraju radionice je istaknuta i zelja od strane ucesnika i trenera za nastavkom saradnje i organizovanje ovakvih i slicnih aktivnosti i u buduce.

Trening za vaspitačice u Roditeljskom domu «Gazaz»
Sarajevo, BiH 01.01. – 03.01. 2001.

Roditeljski dom «Gazaz»- Sarajevo, je internat i dom predvijen za školovanje i smještaj ratne siročadi iz BiH bez jednog ili oba roditelja od 7. do 18. godina. Ova institucija, osim klasičnih školskih predavanja na nivou osnovnog i srednjeg obrazovanja, predviđa i dodatne aktivnosti i igraonice za djecu.

Grupa vaspitačica, njih 12, brinu se o djeci u vannastavnim aktivnostima gdje se pokušava raditi na dječijoj kreativnosti i komunikativnosti.

CNA je pozvan da uradi trodnevni trening za grupu žena vaspitačica, koji je obuhvatio rad na nenasilnoj komunikaciji, timskom radu, donošenju odluka i percepciji. Trening je održan od 01.01. do 03.01. 2001 u prostorijama «Gazaza» u Sarajevu.

Radionice su bile konstruktivne i inspirativne za grupu i voditelja. Mogle su se čuti intresantne diskusije o nenasilnom pristupu vaspitanja djece kao i unapređivanju međusobnih odnosa u timovima koji rade sa djecom. Članice grupe su u evaluaciji istakle da im je ovaj trening dao nove konstruktivne ideje za rad sa djecom, kao i da ih je potaknuo na preispitivanje nekih njihovih uvriježenih stavova o nenasilju.

Ovdje važno dodati da ova grupa žena, kao u ostalom cijela institucija, imaju islamski karakter i identitet i da se na radionicama dosta razgovaralo o vezama islama i nenasilja i uopšte o ovakvom načinu rada sa ljudima. Raduje činjenica da se moglo čuti dosta opservacija koje ukazuju da se putem treninga iz nenasilne razrade konflikata može raditi sa ljudima koji imaju jako izražen islamski identitet.

Neke su učesnice zainteresovane za dodatnu edukaciju na polju nenasilne komunikacije.

Trening za “Alter art”, Travnik Travnik, BiH 31/01-02/02/ 2001

U sklopu UMKOR-ovog projekta “Podrske omadinskim centrima u BiH” o kojem je vec bilo rijeci u ovom tromjesecnom izvjestaju, u Travniku u humanitarnoj organizaciji “Alter art” je organizovan cetvrti u nizu (Gornji Vakuf-Uskoplje, Sarajevo, Zenica i Travnik) cetverodnevni trening ciji je prvi dio od tri dana pripremio i vodio tim koji su sacinjivali jedan clan CNA tima i jedan spoljni saradnik iz Beograda. U sklopu ovog projekta bio je predvidjen jos jedan slican trenig u Mostaru ali je UMKOR od toga odustao.

Teme, metodologija i sklop radionica koje su radjene prva tri dana nisu se puno razlikovli od predhodnih treniga koje su radjene u sklopu ovog projekta. Teme koje su obradljivane tokom ta tri dana su: Nenasilna komunikacija, nenasilna razrada konflikata, razlicitosti i postivanje razlicitosti.

Na radionicama je ucestvovalo 9 ucesnika/ca dobi od 17-19 god. uglavnom clanova/ica “Alter art”-a.

Tokom završne evaluacije moglo se cuti da su ucesnici/ce zadovoljne odabirom tema i nacinom na koji se radilo na tim temama. Iako je grupa bila relativno mala sto je po misljenju trenera ponekad nurusavalo dinamiku radionica, radionice kao i rad trenera su ocjenjeni kao uspjesni. U trenerskoj evaluaciji istaknuto je da su treneri zadovoljni atmosferom u grupi koja je stvorena i komunikacijom koja je uspostavljena medju ucesnicima sto je dobar preduslov za nastavak uspjesnog implementiranja daljih faza ovog projekta.

Osnovni trening iz nenasilne razrade konflikta Kiseljak, 23.02.-05.03. 2001.

Napomena: detaljniji izvještaj o treninu ući će u tromjesečni izvještaj *mart - maj 2001.*

Od 23.02.-05.03. u Kiseljaku održan je trening *Osnove iz nenasilne razrade konflikta* u organizaciji CNA Sarajevo.

Treningu je prisustvovalo 19 učesnika/ca iz bivših jugoslavenskih zemalja: SR Jugoslavije (uključujući Vojvodinu, Užu Srbiju, Crnu Goru i Kosovo), Bosne i Hercegovine (Federacija BiH, Republika Srpska), Makedonije i Hrvatske. Za ovaj trening primljeno je 40-tak prijava. Jedna osoba otkazala je dolazak tek dan prije treninga što je predstavljalo poteškoću u pozivanju nekog sa liste čekanja.

Jedna od specifičnosti ovog treninga je 9 polaznika/ca iz njemačke organizacije Sued Ost Europa Kultur. Organizacija Sued Ost proširila je svoj projekt u Bosni i Hercegovini i zatražila od CNA da lokalni ljudi koji su tek uposleni pohađaju trening iz nenasilne transformacije konflikta. CNA trening trebao je polaznicima/cama iz Suedosta omogućiti da se bolje upoznaju, kao i uvesti ih u problematiku nasilja-nenasilja koja će im biti značajna u daljnjem izgrađivanju sposobnosti za rad s traumatiziranim osobama.

Ovakav sastav grupe nije značajno otežao dinamiku cjelokupne grupe na treningu jer se polaznici iz Suedosta ranije i nisu poznavali. Kao poteškoća pokazala se različita motivacija polaznika/ca koji su prošli selekciju CNA i onih kojima je to bila svojevrsna obaveza.

Trenerski tim na ovom treningu prvi je puta radio u zajedničkom sastavu, a većem dijelu tima ovo je bilo prvi puta da vodi ovako dugotrajan i zahtjevan trening. Pored CNA tima, u trenerskom je timu sudjelovala Helena Rill, polaznica programa *Trening za trenere 2000*. Kao i u ranijim slučajevima, pozivom gosta trenera iz programa Trening za trenere daje se prilika manje iskusnim trenerima da suvode desetodnevni trening, a također i nastavlja izgradnja i jačanje mreže CNA trenera/ki.

Radionice na treningu bile su raspoređene u dva radna bloka, jutarnji i popodnevni, po 3 i po sata. Teme radionica bile su:

- nenasilna komunikacija
- timski rad
- razumijevanje sukoba
- percepcija
- nasilje - nenasilje
- različitosti
- predrasude
- liderstvo i moć
- identitet - nacionalni identitet
- uloga polova u društvu
- kreativna transformacija konflikta
- moć

Ovaj trening djelomično je financiran od Europske Unije, kao dio projekta Suedost Europa Kultur e.V. Djelom je trening financiran iz CNA sredstava.

O evaluaciji CNA i sastanku sa Martinom Fischer Berghof Research Center for Constructive Conflict Management

Kao što smo pominjali u više prethodnih izveštaja, CNA radi na evaluaciji prve tri godine svog rada. Pripreme za ovu evaluaciju su počele još pre godinu dana, a rad na samoj evaluaciji tokom leta prošle godine. Evaluacija se sastoji iz:

- interne evaluacije CNA: evaluacije trogodišnjeg rada CNA, evaluacionih upitnika poslatih učesnicama/učesnicima prethodnih CNA treninga (osnovnih i treninga za trenere) i saradnicama/saradnicima CNA koje-i su bili u trenerskom timu na CNA treninzima
- eksterne evaluacije na kojoj je radila Martina Fischer is Berghof Instituta za kreativnu razradu konflikata (Berghof Research Centre for Constructive Conflict Management): intervjui s učesnicima prethodnih CNA treninga (osnovnih i treninga za trenere) i intervjui s članovima CNA tima.

Planiramo da objavimo publikaciju koja će sadržati sve ove elemente evaluacije. U zavisnosti od finansijskih sredstava, publikacija će biti objavljena na engleskom, našem, a možda i na nemačkom jeziku.

Najveći deo interne evaluacije CNA na kojoj je radio CNA tim već je objavljen u godišnjem izveštaju (septembar 1999 - septembar 2000).

Što se tiče upitnika prosleđenih učesnicama/učesnicima treninga i saradnicama/saradnicima imali smo više poteškoća sa njima nego što smo se nadali. Tek nakon treće i četvrte molbe i roka za vraćanje popunjenih upitnika oni su krenuli da stižu. Još uvek nismo dobili popunjene upitnike od svih osoba kojima smo ih poslali, ali smo počeli sa njihovom obradom. Nadamo se da će taj proces biti završen do kraja marta 2001.

Martina Fischer je u dva navrata radila intervju s učesnicima naših treninga (u julu i oktobru prethodne godine), a takodje i sa CNA timom, na osnovu čega priprema izveštaj, odnosno članak "Razrada konflikata kroz treninge iz nenasilne akcije: Aktivnosti Centra za nenasilnu akciju Sarajevo" ("Conflict Transformation by Training in Nonviolent Action: Activities of the Centre for Nonviolent Action Sarajevo"). Finalna verzija tog izveštaja će svakako biti objavljena u publikaciji o našoj evaluaciji. Takođe, taj tekst će i Berghof objaviti kao posebnu publikaciju.

U februaru ove godine Martina nam je prosledila draft verziju svog izveštaja, nakon čega smo se sastali kako bi nam prenela svoja zapažanja i utiske zasnovane na evaluaciji, i dala neke preporuke. Dve najvažnije teme razgovora bile se koncept treninga, uključujući i ciljeve: multiplikaciju i umrežavanje, i CNA kao organizacija i njen budući razvoj.

Koristimo ovu priliku da se zahvalimo Martini Fischer na velikom i vrednom poslu koji je uradila za nas.

Ovaj sastanak i ukupna evaluacija jako su uticale na naredne interne sastanke gde smo radili na razvoju buduće strategije CNA, ciljeva i aktivnosti.

Očekujemo da će publikacija sa svim elementima evaluacije biti objavljena do aprila 2001.

OSTALE AKTIVNOSTI

Seminar: Javno zagovaranje uz mobiliziranje zajednice

Mostar, BiH, 6.-10. Decembar 2000.

U organizaciji Quaker Peace and Service BiH (QPS BiH) u Mostaru je održan trodnevni trening Javnog zagovaranja uz mobiliziranje zajednice. Učesnici/ce seminara bili/e su predstavnici/e organizacija iz BiH kojima QPS pruža podršku u radu i saraduje sa njima. Pošto i CNA pripada toj grupi, pozvani smo da učestvujemo na treningu. Pored CNA organizacije koje su imale predstavnike su: Women to Women (Sarajevo), Youth Centre (Gornji Vakuf), Vive Žene (Tuzla), M3M (Zenica), Young women (Srpsko Sarajevo), Alter Art (Travnik), Luna (Rudo), Helsinki Committee for Human Rights RS

(Bijeljina), Biro za prigovor savjesti (Banja Luka), Mladi Most (Mostar), DemNet (Sarajevo) i Why not (Sarajevo).

Ciljevi seminara bili su:

- objasniti šta je zagovaranje,
- pomoći u planiranju kampanje zagovaranja
- pomoći u sprovođenju kampanje zagovaranja

Teme koje su se obrađivale su:

- Šta je javno zagovaranje i mobiliziranje zajednice
- Istraživanje potreba i definiranje problema u zajednici
- Odabir i definiranje teme kampanje
- Definiranje meta
- Definiranje ciljeva
- Prepreke i snaga
- Mobiliziranje zajednice
- Strategije i taktike
- Struktura i komunikacija
- Izmjenite sistem i kako završiti

Imajući u vidu da CNA planira da počne sa jakom medijskom kampanjom po otvaranju beogradskog ureda, ovaj seminar biće nam jako koristan u definisanju pristupa široj zajednici kao i odabiru metoda za delovanje u tom smeru.

Za više informacija kontaktirajte QPS - Sarajevo.

E-mail: qpsw@bih.net.ba

MIRamiDA Partnerstvo

**Centar za mirovne studije, Zagreb; Savez samostalnih sindikata Hrvatske
Vukovar, Hrvatska, 11/12/ - 12/12/ 2000**

Članica tima učestvovala je kao vanjska evaluatorica u programu *MIRamiDA Partnerstva* u organizaciji *Centra za mirovne studije, Zagreb i Savez samostalnih sindikata Hrvatske*.

Pilot ciklus *MramiDA Partnerstvo* zamišljen je kao serija od četiri dvodnevna seminara/treninga sa predstavnicima sindikata, političkih stranaka (lokalnih vlasti) i aktivista. Ciljevi su ovog projekta podizanje svijesti o konceptima civilnog društva, rodni pitanja, komunikacijskih vještina i upravljanja sukobom, kao i razvijanje mreže pojedinaca voljnih za uspostavljanje komunikacije, razvijanje partnerstva između navedenih aktera, kao i promicanje kulture demokratije.

11.-12. Decembra 2000. u Vukovaru odražana je zadnja MIRamiDA Partnerstvo u pilot ciklusu (treninzi su održani još u Pazinu, Požegi i Varaždinu). Specifičnost vukovarske MIRamiDE jest u tome što je ona održana na poziv sindikata samo za sindikalne povjerenike i nije uključila predstavnike političkih stranaka. Razlog tomu je postojanje dvaju nacionalno podijeljenih sindikata (sindikata VUPIK-a i Slavonko-baranjski sindikat). Kako bi u pregovorima s poslodavcem lakše postizali svoje ciljeve, za dva sindikata važno je da definiraju zajedničke interese i razmotre eventualno ujedinjenje u jedan sindikat.

Radionici je prisustvovalo 19 sindikalnih povjerenika i članova sindikata, dvije su se članice pridružile drugog dana. Tokom tri dana prezentirani su elementi nenasilne komunikacije i transformacije sukoba, a sa polaznicima je također definirana baza zajedničkih i posebnih interesa. Za definirane zajedničke interese urađena je SWOT analiza što je pomoglo da se problem osvijetli s više strana.

Niz radionica MIRamiDA Partnerstvo nastaviti će se i tokom iduće godine zbog velike zainteresiranosti sindikata, koji ovaj ciklus ocjenjuju kao pozitivan pomak u uspostavljanju komunikacije među sa lokalnim vlastima, glavna je preporuka uključivanje poslodavaca u same radionice. Program će se nastaviti uz daljnju podršku fondacije Friedrich Ebert.

Trening za trenere, CMS Zagreb Zagreb, Hrvatska, 23/01/- 26/01/ 2001

Od 23.-26.01. u Zagrebu održan je prvi dio treninga za trenere u organizaciji Centra za mirovne studije, Zagreb. Treningu je prisustvovala članica tima.

Na prvom djelu treninga teme su bile: facilitacija - vođenje radionice, interaktivno učenje (što prenosimo kroz radionicu), metode i tehnike (kako to prenosimo) i design radionice. Polaznici/ce su zajednički izradili listu tehnika i metoda koje koristimo na radionicama nakon čega su bili u prilici okušati se u vođenju i prezentaciji pojedinih metoda. Prezentiran je širok dijapazon metoda, od braistorminga, preko debate do vođene fantazije i u feedbacku prodiskutirana njihova primjerenost u radioničarskom pristupu i mirovnom radu.

U nastavku treninga koji će uslijediti krajem marta polaznici/ce će se pripremiti za vođenje pojedinih radionica, a poželjno je da u vremenu između dvije sesije i sami vode radionice što bi omogućilo praktičnu primjenu vještina s treninga.

Evaluacija «Abrahamovog» treninga Fojnica, BiH 24/01/2001.

U organizaciji «Abrahama» iz Sarajeva i Ekumenske službe - Wethen, Njemačka, održan je osnovni trening iz nenasilnog djelovanja pod nazivom «Ativno za mir». Učesnici su bili vjernici različitih vjerskih skupina iz BiH, SRJ i Hrvatske. Voditeljski tim su bili Ana i Otto Raffai, saradnici CMS- Zagreb.

Trening je održan u Fojnici, BiH od 12.01. do 23.01. 2001.

CNA je pozvan da učestvuje u evaluaciji treninga skupa sa voditeljima i organizatorima, te je jedan član CNA tima prisustvovao sastanku u svojstvu savjetnika .

Ovo je u određenom smislu bio pilot seminar o nenasilju koji okuplja ljude sa izraženim vjerskim identitetom kršćanskih, pravoslavnih, katoličkih i islamskih konfesija sa područja bivše Jugoslavije. Trening je sa obzirom na to bio koncipiran i prilagođen ovoj ciljnoj grupi.

U evaluaciji treninga čulo se da je trening bio koristan za većinu učesnika i da su ciljevi treninga uglavnom ostvareni. Većina grupe je bila dosta aktivna u procesu. Osnovni elementi nenasilne komunikacije, razumijevanja sukoba, preispitivanja svojih i tuđih viđenja su uglavnom prihvaćeni u grupi i u procesu treninga se dalo vidjeti da je kod pojedinca došlo do značajnijeg napretka u korišćenju i razumijevanju tih elemenata.

Osnovni problemi treninga su bili vjersko misionarstvo i insistiranje na međureligijskom dijalogu, kako u samom procesu, tako i u neformalnom vremenu. U nekim trenucima atmosfera u grupi je bila jako napeta sa mnogo otvorenih konflikata većinom vezanih za različite vjerske dogme i shvatanja. To je remetilo rad i proces u grupi i uzimalo dosta vremena koje se koristilo za rasprave o problemima vjerskog dijaloga.

Kod trenerskog tima se javila dilema, da li zaustavljati otvorene konflikte, jer se činilo da se trening pretvara u seminar o međureligijskom dijalogu, a ne ono što je ciljevima bilo predviđeno. Ponekad se javljalo elemenata netolerancije u smislu omalovažavanja vrijednosti pojedinaca, što je izazivalo i izljev emocija u grupi. To je trenerskom timu otežavalo ulogu jer su ponekad morali da glume zaštitnike.

To što su voditelji katolički teolozi je također otežavalo rad zbog toga što se njima kao takvim postavljalo dosta pitanja vezanim za teologiju što je na neki način uticalo, kako na «neutralnost» trenera, tako i na samu ulogu trenera u grupi. To se reflektovalo u tome što su ponekad gubili ulogu trenera i učestvovali u dijalozima i procesu kao teolozi.

Dodato je i to da je nedostajalo rada na Genderu i da je nedostajalo žena muslimanki.

Generalni utisci treninga su bili zadovoljavajući zbog toga što se, pored poteškoća, uspjelo sa ostvarenjem većine ciljeva i očekivanih rezultata. Dogovoreno je da se nastavi sa ovakvim treninzima već krajem ove godine gdje će se u samim pripremama obratiti više pažnje na elemente koji su se javili kao problem na ovom seminaru. U buduću bi trebalo voditi računa i o vjerskoj isbalansiranosti u timu. Zaključeno je da definitivno je da ovakvi treninzi doprinose razvoju tolerancije, ali i učenju jednih od drugima, a i sami o sebi.

Misionarstvo, kao i drugi problemi međureligijskog dijaloga ostaju kao tema za složenije istraživanje i razmatranje, kako u okvirima «Abrahama» kao međureligijske organizacije, tako i uopšte na prostorima Balkana i Evrope.

Trening-seminar “Integracija roda u prevenciji i rešavanju konflikata i izgradnji mira: Slučaj Balkana” **Atina, Grčka, 23/02/ - 28/02/ 2001**

Trening-seminar “Integracija roda u prevenciji i rešavanju konflikata i izgradnji mira: Slučaj Balkana” organizovala je grčka organizacija KEGME - *Mediterranski centar ženskih studija* u saradnji sa UN-INSTRAW (Dominikanska Republika), UNESCO - Program kulture mira, ACCORD (Južna Afrika) i The Network University (Holandija). Više informacija o KEGME može se naći na njihovoj web stranici : www.kegme.org.gr. Trening-seminar održan je u Atini, 23-28.2.2001. Na njemu je učestvovala i jedna članica CNA tima.

Ovaj seminar je bio drugi po redu događaj u okviru programa “Dijalog žena za promociju stabilnosti, ljudskih prava i mira u Jugoistočnoj Evropi”. Okupio je žene aktivne u nevladinim i drugim organizacijama iz sledećih zemalja/regija: Albanije, Bosne i Hercegovine, Bugarske, Grčke, Hrvatske, Kipra, Makedonije, Rumunije, Srbije i Turske.

Prepodnevne sesije trebalo je da budu fokusirane na razvoj veština: analiza konflikta, instrumenti za rešavanje konflikta (internacionalni mirovni instrumenti, uloga civilnog društva), alati za rešavanje konflikta (načini završavanja konflikta, pregovori, medijacija). Popodnevne sesije su bile planirane za grupni rad na: iskustvima žena u vezi konflikta, žene u konfliktnim situacijama, praksa žena za postizanje stabilnog mira. Takođe, bila je organizovana i on-line diskusija, tako da zainteresovane/i pojedinke/pojedinci koji nisu mogli da prisustvuju seminaru, mogli su da se priključe on-line diskusiji i podele svoja viđenja i iskustva sa učesnicama seminara. Ova diskusija još uvek traje, i ukoliko ste zainteresovani da se uključite u nju pošaljite email na: tcc@netuni.uva.nl.

Seminar je bio veoma koristan za CNA, kako je to bila mogućnost za dobijanja više kontakata sa organizacijama na Balkanu koje su aktivne u polju izgradnje mira i razrade konflikata, a takođe i mogućnost za dobijanje boljeg uvida u situacije i potrebe u različitim zemljama Balkana.

Pristup trenerskog tima treningu iz “rešavanja sukoba” prilično se razlikovao od pristupa koji ima CNA tim, tako da je bilo interesantno dobiti informaciju i iskusiti različite trenerske metode i stavove. Nažalost, bi je to seminar o osnovama razrade (ili “rešavanja”) konflikata, tako da nije bilo prostora za diskusiju o različitim pristupima, a to je ono što be bilo interesantno za CNA. Moglo se čuti dosta interesantnih analiza konflikata i kriza po celom svetu, ali nedostajale su analize balkanske regije, i mnoge učesnice su želele da čuju i govore više o Balkanu.

Članica CNA tima koja je učestvovala na seminaru je bila prilično nesretna s postavkom trenerskog tima u kome je dominirao muškarac (u trenerskom timu su bile 3 žene i jedan muškarac). Vrlo stereotipna situacija, čak i tamo gde je trebalo raditi na osnaživanju žena.

Na samom kraju seminara žene sa Balkana su razvile preporuke za pristupe konfliktima i poteškoćama koje postoje u našim društvima. Ove preporuke bi trebalo vrlo skoro da budu dostupne na web stranici KEGME.

BUDUĆE AKTIVNOSTI

Nakon završene trogodišnje evaluacije CNA pojavila se potreba da se napravi okviran strateški plan aktivnosti za naredne tri godine te detaljnije definisati odnose centra u Sarajevu i Beogradu u kontekstu budućih aktivnosti. Uz to, pojavila se mogućnost

da CNA aplicira za trogodišnji projekat međunarodnim organizacijama pa je i to dodatno iniciralo satanak na kojem se napravila skica trogodišnjeg plana nakon 2001.

Jedan od prijedloga, koji je usljedio kao sugestija sa evaluacije treninga za trenere 2000, je da se program produži sa sadašnjih 6 mjeseci na godinu dana trajanja sa dodatnim aktivnostima. Učesnici bi, uz podršku CNA i trenerskog tima, kreirali i pisali projekte treninga iz oblasti Nenasilne akcije i komunikacije i sl., a zatim i realizovali u periodu trajanja programa. To je značajno uticalo na kreiranje trogodišnjeg plana. Predloženo je da se Program Trening za trenere organizuje naizmjenično, jednu godinu CNA Beograd, drugu CNA Sarajevo, a da se u međuvremenu organizuju četiri Bazična treninga u svakom centru posebno . Tim bi se ostavila mogućnost razmijene volontera među centrima i kreiranje zajedničkih timova za treninge. Kao dodatna aktivnost predviđeno je da se rade najmanje dva networking meetinga koji bi okupili sve učesnike dosadašnjih programa i saradnike CNA .

Na sastanku je razgovarano i potrebi da se CNA više angažuje na javnom djelovanju što do sada nije bio slučaj i da se u budućoj strategiji javne vrste aktivnosti, kao što su press konferencije, javne debate i sl. uvrste kao redovne.

Na ovom planu će CNA raditi više u narednom periodu prije otvaranja CNA Beograd u Junu 2001.

REČI ČLANOVA CNA

Riječi novog člana CNA - Nedžad Horozović

Kada sam negdje u avgustu 1999.god. prvi put čuo za ime: „Centar za nenasilnu akciju“ Sarajevo, koje me je odmah jako zainteresovalo, ni slutio nisam da će to biti i ime za koje će biti toliko vezan moj život i moja budućnost.

U to vrijeme sam radio u “Centru za mlade” Zavidovići, jednoj maloj nevladinoj organizaciji, gdje sam kroz rad sa mladim ljudima pokušavao da se suočim sa problemima koji su me mučili u još uvijek ratom opterećenoj sredini. Puno međunacionalne mrznje, poremećeni sistemi vrijednosti, letargičnost i inertnost su nesto od onoga sa čim sam se u to vrijeme pokušavao boriti.

Negdje u prvoj polovini 2000.god. je došao i poziv od CNA za učešće na bazičnom treningu u Kiseljaku. Kada sada razmišljam o tom treningu ne mogu da se sjetim ničega u mom životu što je za tako kratko vrijeme (svega deset dana) promijenilo toliko toga kod mene i toliko uticalo na mene. Ako multiplikacija kao cilj ovih treninga podrazumijeva, između ostalog i stalno „maltretiranje“ svoje okoline pričom o svojim, u svim segmentima pozitivnim impresijama vezanim za tih deset dana onda je taj cilj, kada sam ja u pitanju, u potpunosti bio ispunjen.

Nakon toga dolazi poziv za učešće na treningu za trenere i na kraju poziv da se pridruzim CNA timu u Sarajevu. Biti član CNA tima!? Biti u timu sa svim tim ljudima sa kojima sam se tokom tih treninga upoznao i koji su postali moji prijatelji. Raditi na izgradnji mira i imati osjećaj da u toj „borbi sa vjetrenjačama“ nisam sam. Ideja jako

privlačna ali i ideja koja nosi sa sobom jako puno dilema. Prije svega da li sam ja sposoban za to? U svim tim mojim dilemama sam osjetio nešto što mi je pomoglo u odluci da prihvatim ponudu. Osjetio sam veliku podršku ostalih članova CNA tima, i to osjećanje podrške me ispunjava i danas, nakon nešto više od mjesec dana provedenih u CNA, dok prolazim kroz sve poteskoće na koje nailazim i iz kojih jako puno učim.

Na kraju, nadam se da će se naši planovi i naše ambicije vezane za rad na nenasilju ispuniti i želim da koliko god mogu budem dio svega toga. U zadnjoj rečenici postoji i riječ „nenasilje“. Žao mi je što za pojam za koji je vezana ta riječ u mojoj glavi ne mogu da nađem neku drugu riječ koja nije izvedena od riječi „nasilje“, jer meni nenasilje nije samo ono što nije nasilje i nije samo borba protiv nasilja, već je i filozofija i način života koji hoću da živim.

Special thanks to:

Abraham
Auswärtiges Amt – German Federal Ministry of Foreign Affairs
Berghof Stiftung & Berghof Institute for creative conflict management
Center for Peace Studies Zagreb
CNA Support group Hamburg
Deutsche Friedensgesellschaft Vereinigte Kriegsgegner - DFG VK Bielefeld
Heike Hammer
Internationale Aerzte zur Verhuetung des Atomkrieges - IPPNW Deutschland
International Voluntary Service – Belfast
KEGME - The Mediterranean Women’s Studies Centre
Martina Fischer
Menschenrechtsreferat des Diakonischen Werkes
Quaker Peace and Social Witness BiH (QPSW BiH)
Suedost Kultur Europa
Towae Stiftung
UMCOR, BiH

*****

CNA will very much welcome feedback, suggestions, questions and
criticism concerning this report and our general work.

Your thinking helps us along!

Thank you.

.....

Adnan Hasanbegovic
Ivana Franovic
Iva Zenzerovic
Nenad Vukosavljevic
Milan Colic
Nedžad Horozovic
For Centar za nenasilnu akciju
The Project office of KURWE Wustrow, Germany

In Sarajevo, 22th March,

This report may be distributed freely with the acknowledgement of the source.

© CNA